

Himinhenda og Paradisarmissir.

26. mäs 16

Mætti eg óska mér einhvers eins, þá væri það það, að geta dvalið að minsta kosti kafli af æfi minni þar sem væri rétt athugað, rétt ályktað og sagt satt.

Í útlendu timariti sá eg fyrir nokkru látna í ljós undrun yfir ímyndunaraffi því hinu mikla, sem komi fram í lýsingum ítalska skáldsins Dante á Himnaríki og Helvíti (Divina commedia). Hvað höfundurinn heitir, sem var að furða sig, hefi eg gleymt; en það gerir lítið til; þessi misskilningur, að skáldið hafi algerlega búið sér til sjálfur það sem hann segir um áðurnefnda staði, er svo algengur. En þó ber kvæðið það alveg greinilega með sér, að Dante lýsir Himnaríki og Helvíti, ekki eftir því sem hann hugsar sér um það hvernig staðir þessir muni vera, heldur eftir því sem hann þykist séð hafa. Má þar nefna til sam- anburðar höfund Grímnismála er hann kveður:

Land es heilagt
es liggja sék
Ásum og álfum nær.

Verður af slíkum kviðum ljóst, hvers vegna skáldin fengu, í því máli sem spaklegast er, einmitt nafn af því að sjá; skáld, skáldi þýðir vist sama sem sjáandi.

Skáldin sögðu frá því sem þeir þóttust sjá í godheimum og víðar, og mæltu þá hendingum. Er svo fögur kveðandinn á hinni miklu kviðu Dante, að eg nefni hana himinhendu; er því líkast, sem Dante hafi numið hana þegar hann var í Paradís. En á Gunnars- hólma Jónasar sézt þó enn þá betur en hjá Danta, hversu fögur sá kveðandi er.

Til sönnunar því, að Dante yrki um sýnir sínar eða ofsjónir, set eg hér nokkrar línur úr Paradis- arþættinum hans, í vitranakviðu hans, sem danska skáldið Molbech hefir þýtt. Eitthvað úr Divina commedia hefir verið þýtt á is- lenzku, en eg hefi það ekki við hendina.

Svo kveður Dante, Paradiso X, 64, o. s. frv.:

Jeg skued flere Lys, der fast mig blindet,
samle sig i en Krands om os og syngte
mer sødt endnu end lysende de skinded.

Það eru undarleg ljós, þetta sem slá hring utan um menn og syngja. En svo hefir skáldinu þótt eitthvert sinn sem hann segir.

Enn fremur er svo kveðið (XXXIII, 55):

Fra nu af, mer end noget Sprog kan
sige
mit Syn ophøjet var og uden Mage
saa Mindet for sligt Overmmal maa vige.
Som den, der ser i Drøm et Billed drage
forbi, men efter Drømmen alting svinder
og Sjælens Indtryk bliver kun tilbage:
saadan er jeg; thi selve Synets Minder
er svundne fast, men Virkningen den
søde
mig end livsalig gennem Hjertet rinder.

Hér getur skáldið þess, að það sé álika erfitt að muna, slíkar sjónir, eins og drauma. Og í eftirfarandi línun kveðst hann ekki getað hugsað sér aftur, eða sett sér sjálfum fyrir hugskotssjónir, slíka dýrð sem hann sá, eða þóttist sjá, eins og frá fornu fari er heppilega að orði komist um slíka hluti:

O höje Lys opløfted over Tinden
af vort Begreb! skænk mig hvad Tanken
nægter
et lidet glimt igen af al din Skinnen;
og gjør min Tunge kraftig, saa den
mægter
af dine Straalers Herlighed at give
ikkun en Gnist i Arv til Fremtids
Slægter.

(Síðasta línan hefir þýðandanum mistekist).

II.

Sýninga- eða vitranakviða Dante skiftist í 3 kafla: Helvíti, Hreinsunareldinn og Paradís. Er svo að sjá sem honum hafi það alt gleðst verið, sem fyrir hann bar í Helvíti. Hreinsunareldurinn (Purgatorio) svarar til þess sem Swedenborg nefnir andaheiminn (mundus spirituum). Mennirnir á þessari jörð (áherzlan er náttúrlega á »þessari« en ekki á »jörð«) eru í andaheiminum, mun

lesendum minum þykja þetta býsna ótrúlegt, að svipir þeirra kunni að birtast á öðrum hnöttum, og séu þar teknir fyrir anda úr einhverjum óstaðlegum andaheimi, af mönnum sem eru enn ekki komnir svo langt í náttúrufræði, að vita af lífinu á öðrum hnöttum; má þó margt fram færa þessari skoðun til stuðnings.

Það var á fjórtánda öldinni, sem Dante orti hina miklu kviðu sína um »annan heim«. Var sú öld vísisöld sannnefnd, ófriðaröld hin mesta; og þá gekk yfir Evrópu þessi ótrúlega drepanði drepsoött, sem nefnd var svartíðauði. Sautjanda öldin var nokkurs konar endurtekning á fjórtánda öldinni um margt; þá var þrjátíu ára stríðið og drepsóttir miklar og brunar. Og einsog fjórtánda öldin hefir sína miklu trúarkviðu, þannig hefir og sautjanda öldin sína kviðu Miltons um hina töpuðu Paradís; ef til vill er nafn og efni kviðunnar ekki án alls sambands við það hve djöfullega mennirnir höfðu tekið spekingnum, sem einhver hin mestu gleðitíðindi hafði að færa þeim, ef þeir hefðu kunnað að þiggja.

Himinhenda.

Leiðrétting og viðbót.

Nú horfir enn óvænlega i sögu mannkynsins; aldrei hefir verið slík manndrápa- og skemdarverkaöld einsog nú. Og þegar mennirnir snúast á móti guði, einsog má segja að þeir geri sérstaklega á manndrápa- og öðrum illverkátímum, þá fá þeir altaf andskotann í lið með sér; eru þetta slysatímar miklir, einnig utan við ófriðinn, og vera má að mennirnir fari heldur ekki varhluta nú af drepsóttunum, sem stríðunum fylgdu áður; nýjar drepsóttir (eða drepsóttargerill) hefir þegar gert vart við sig, Ef til vill verður 20. öldin nokkurskonar endurtekn-ing á 14. öldinni. Og ef til vill fær sú öld líka sína trúarkviðu, eins og afturkippsaldirn-ar hinar. Og mér þykir ekki ólíklegt að hún mundi þá heita Helvíti komið.

En hver veit þó nema að úr rættist; þeir sem hjálpa vilja eru máttugir, þó að þeir fái ekki aðgert, meðan mennirnir, með haturs- og grimdarverkum gera bandalag við andskotann, eða angurmagna, svo eg taki til orða eftir hinni merkilegu trú Forn-Persa.

Helgi Pjeturs

Í greininni Himinhenda síðast liðinn sunnudag hafði ýmisleg misprentast, og má því ekki vera ómótmælt, að menn lesi nýjar drepsóttir þar sem eg hafði skrifað: nýr drepsýkill. En sýkill eða sýkistefil nefni eg það, sem menn hafa kallað sóttkveikju (þaðógen bacteria). Í Lögréttu 15. nóv. er mynd af ungverskum lækni dr. Czernel, og sagt að hann hafi fundið »geril, sem valdur er að vissri tegund tauga-veiki«. Það er sá sýkill sem eg á við. Er þess getið, að sýkill þessi sé einn hinn næmasti sem sögur fara af. En eg hygg að eiturvera þessi, þessi nýja viðbót við flóra infernalis, hafi einmitt til orðið á þessum tímum. Slíkar verur vinna mjög á móti því sem eg kalla samstilling lífskraftanna, og mundu eftir trú Persa, vera taldar heyra undir ríki myrkrhöfðingjans, Ahri-mans, sem eg í grein minni nefndi Angurmagna. Var trú Persa einhver hin bezta að því leyti sem þeir hugðu, að allar umbætur á